

KARL RISTIKIVI

1912–1977

Suur Euroopa kirjanik,
keda Euroopa (veel) ei tunne

Kordame:

- Milline oli Tammsaare elustiil?
- Milline vene kirjanik on olnud Tammsaarele eeskuju?
- Mis oli Tammsaare tähtsaim teos?
- Miks just see romaan on eestlasele nii tähtis?
- Milline roll on kristlusel Tammsaare teostes?
- Millest räägib *Põrgupõhja uus Vanapagan*?

Noorus

- Sündis vaeses Lääne-Eestis
- Vallaslaps (isata laps)
- Õigeusklik
- Õige eesnimi on õigeusu nimi Karp
- Läheb Tallinna
- Lõpetab õhtugümnaasiumi
- Auhind lasteraamatu eest (1935)

Karl Ristikivi 1930ndail

Tallinna triloogia

- *Tuli ja raud* räägib raudteetöölise elust ca 1880-1938
- Ainus autor, keda Tammsaare on tunnustanud
- Romaaniauhind 1937
- Auhinnaraha 500 krooni lubab astuda Tartu ülikooli
- *Õige mehe koda*, 1940: kaupmees
- *Rohtaed*, 1942: intelligent

Saatuse II maailmasõjas

- On töö, kui pomm kukub kõrvaltuppa.
- Kolleeg hukub koos naise ja tütreaga
- Astub vabatahtlikuna Saksa sõjaväkke
- Näeb sakslaste metsikusi Pihkvas
- Deserteerub
- Põgeneb Soome ja sealt Rootsi
- Lõpetamata triloogia Eesti elust 1939-41
- Noorusarmastus abiellub teisega
- Jääb üksikuks

Inimese teekond, raamatuna 1972

- Üksinduse motiiv
- Viiteid suitsiidimõtetele
- Hulk viiteid maailmakirjandusele, religioonile, popkultuurile...
- Viited klassikalisele muusikale
- Õrn side oma armastusega

Hingede öö, 1953

- Eesti esimene sürrealistlik romaan
- Mõjutanud H. Hesse *Stepihunt*
- Vana-aastaõhtu, vrd *Kalevipoeg*
- Suletud süsteem: maja
- Minategelane on desertöör, üksildane
- Kohtuprotsess, vrd F. Kafka *Protsess*
- Seitse surmapattu: paradoksaalne käsitlus
- Uudne vorm: katkestus keskel, kiri fiktiivsele naisele, selgitab autori

Hingede öö kriitika

- Kriitika on karm
- Ei meeldi autori pessimism
- Ristikivi süüdistatakse patriotismi puudumises
- Tagajärg: Ristikivi otsustab Eestist mitte enam kirjutada

Ajaloolised triloogiad

- Võtmekohad Rooma ja Jeruusalemm
- Keskaja ideaalid: kristlus ja ristisõjad
- Ristisõdade loojang
- Multikultuursus (eri usud ja rassid ei oel vaenlased)
- Küsimus: mis on Euroopa tulevik?
- Ristikivi ideaal on ühinenud Euroopa
- Eeldab tarka ja eetilist valitsejat

Katedraal ja fuuga

- Kirjutamisel pidas silmas suurt teost, kus paljud osad moodustavad terviku
- Eeskujuks gooti katedraal
- J. S. Bachi fuuga
- Sonetipärg
- Fuuga motiivide arv on 14
- Romaane on kokku 15 nagu sonetipärjas
- Kõik romaanid on mitmekihilised
- Läbiv tegelane Kaspar von

Esimene ajalooline triloogia

- Keskmes: sõdalane, aadlik, valitseja
- Euroopa gooti ajastul 1262–1291
- Ristisõdade allakäik:
- I raamatus on peategelane kuningas
- II raamatus ristirüütel
- III raamatus palgasõdur
- Kõik on ebaselget päritolu: Ristikivi vallaslapse staatus on üle kantud tema romaanidesse
-

Põlev lipp, 1961

- Taust: paavsti ja Saksa (Püha Rooma) keisri sõda
- Jeruusalemma lapskuningas Konradin von Hohenstaufen
- Hukatud 1268
- Vastasmängija Charles d'Anjou
- Konradin tahab vabastada oma kuningiriigi, Itaalia
- Leppida paavstiga
- Sealt jätkata ristsõda Jeruusalemmas

Sümbolid, tegelased ja kihid

- Iga peatüki nimi on võetud vapisümbboolikast (roos, rist, täht, sõrmus jne)
- Need kõik on kristlikud sümbolid
- I kiht: Konradini lugu
- II kiht: väga selgelt Kristuse lugu
- Konradin on Kristus, Charles Antikristus
- III kiht: Eesti vabariigi lugu
- Sõrmus: võitlus kestab edasi

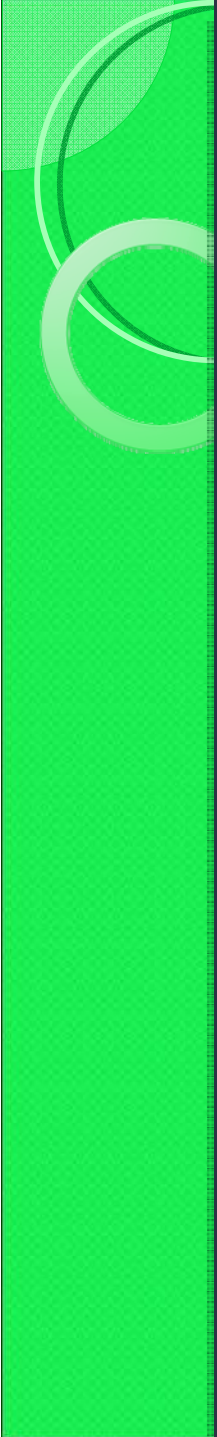
Viimne linn, 1962

- Keskne tegelane ristirüütel
- Deserteerumise küsimus
- Kumb on tähtsam: au või armastus?
- Armastus on *caritas*, kristlik armastus
- Uhke Tempiordu kaotab ja hukkub
- Alandlik Johanniitide ordu jääb alles ka siis, kui langeb Viimne Linn
- Johanniidid rajavad uue kodu

Surma ratsanikud, 1963

- Minategelane on filosoof Ramón Llulli õpilane
- Jääb ilma perekonnast
- Sõjas vastu tahtmist
- Pealik Roger de Flor on kuulus, aga julm
- Palgasõdurid jõuavad Bütsantsi, aga manduvad röövliteks
- Triloogia lõpp: “Aga noor puu kasvab!”

Vahemäng I: *Imede saar*, 1964

- Satiiriline utopia
- Imede saar, müütiline Atlantis on tänapäeva Ameerika
- Ameerika elulaadi satiiriline kirjeldus
- Vabameelsus ja kristluse puudumine viivad absurdi
- Ainus Ristikivi eluajal Nõukogude Eestis ilmunud romaan (1966)

Teine ajalooline triloogia

- Keskmes üksikisik ajaloos
- Euroopa hilisgootika ajal u1360–1440
- Ristisõdade ja suure katku järel
- Saja-aastase sõja ajal ja ümber
- Euroopa rahvaste lahkuminek
- Ristisõdade tervik laguneb
- Õhtumaa allakäik
- Ristikivi jaoks on gooti ajastu ideaal, renessanss kaugeneb ideaalist

Teжелased

- I romaanis nunn (ainuke naispeategelane ajaloolistes romaanides!)
- II romaanis bard, laulik
- III romaanis teadlane
- Küsimused. Mis võiks päästa inimese vaimu?
- Usk? Kunst? Teadus?

Mõrsjalinik, 1965

- Catarina da Siena, täna Itaalia ning Euroopa kaitsepühak
- Struktuur: pühakuks kuulutamise tunnistajad
- Iga peatüki lõpus võtab sõna erinev tunnistaja, alates emast ja lõpetades paavstiga
- Catarina on praktiline, valib ilmaliku nunna elu, mis on raskem

Rõõmulaul, 1966

- Peategelane bard, laulik
- Walesi päritolu
- Satub Saja-aastases sõjas Prantsusmaale
- Unistab kirjutada oratoorium, suur rõõmulaul Jumala kiituseks
- Tegelikult tekkis oratoorium kui muusikavorm alles 17. sajandil

Nõiduse õpilane, 1967

- Peategelane teadlane, Jan Husi õpilane
- Satub poliitilisse mängu ja saab selle ohvriks
- Koos von Schmerzburgiga tahab taastada Rooma keisri vägevuse ja ühendada Euroopa
- Mõistetakse süüdi nõiduses ja põletatakse
- Naispeategelane Agnes Bernauer langeb samuti poliitika ohvriks
- Autor kasutab massikultuuri elemente: Dracula motiiv, armujoogi motiiv jm
- Tuleriida ajal tekib täielik päikesevarjutus
- Pääsevad Schmerzburg, Agnese laps ja ?minategelane

Vahemäng II: *Sigtuna väravad* (1968)

- Ajalooliste novellide kogu
- Tegevuskohad ka Eestis
- Nii pateetilised kui iroonilised novellid
- *Don Juan ja neitsi Johanna* (don Juan ja Jeanne D´Arc): liigne täiuslikkus ei vii paradiisi enne, kui pühak toetab suurimat patust

Kolmas ajalooline triloogia

- Paralleelsed ajad:
- Renessanss ja barokk ning 20. sajand
- 20. sajandi inimesed loevad vanu käsikirju, lavastavad vana näidendit

Lohe hambad, 1970

- Tihe side Eestiga
- Esimene ajalooline romaan, mis ilmus kodu-Eestis (1989)
- Ajalooline romaan: hollandlaste võitlus Hispaania ülemvõimu vastu
- Kaasaeg: Pariis 1948, eksistentsialism
- Baski emigrant Pariisis võitleb vaimuga Hispaania ülemvõimu vastu
- Isa kuju

Õilsad südamed ehk kaks sõpra Firenze, 1970

- Raamat reetmisest
- Raamat inimlikust rivaliteedist
- Ajalugu: 17. sajandi Shakespeare'i-järgne näidend
- Kaasaeg: Londonis lavastatakse see näidend
- Tegelased käituvad, nagu näidendi rollides
- Näidendis reedab sõber sõbra, reaalsuses reedab kolleeg kolleegi ja "tapab" näidendi
- Homoseksuaalsuse teema

Kahekordne mäng, 1972

- Juhtmotiiv: Richard Straussi *Roosikavalier*
- Detektiivlugu
- Vana naise sõprus noore mehega
- Ajalugu: Viin 1680ndail
- Kaasaeg: Kopenhaagen 1920
- Kummardus Sherlock Holmesile
- Holmesi armastatu oli Irene Adler
- Ristikivil kaunis venelanna Irina Orlova

Magistraalsonett ja luigelaul: *Kaspar von Schmerzburgi Rooma päevik, 1976*

- Sonetipärg: viimane, 15. sonett koosneb ainult eelmiste sonettide ridadest
- Seega on Ristikivil 14 ajaloolist teost (nagu Bachi fuugasid!) ja 15. on kokkuvõte
- Uusaja algus: 1760d
- Valgustusajastu
- Rooma, igavene linn
- Kaspar von Schmerzburg on Eesti mõisnik, peategelane
- Roosiristlaste ordu (vrd Ristikivi nime sümboolika), kes juhib Euroopa saatust

Rooma päevik kui ajaloo lõpp

- Lõppvaatus Roomas
- Viiteid igale eelnevale romaanile
- Visioonid minevikust: antiik, aasta 1000 jne
- Kas antiikaeg võiks olla uusaja Euroopa eeskuju?
- Ristikivi vastus on ei
- Antiikjumalad ja antiigi väärtused on degenerereerunud
- Lõpuajastud Euroopa ajaloos
- Purskkaev: uppuv laev, mis ometi ei upu
- Neitsi Maarja võitlus antiikjumalatega Pantheonis
- Kristlus võidab
- Von Schmerzburg lahkub maailmast, kuid võib naasta

Kokkuvõtteks

- Ristikivi on ainus tõeline Euroopa kirjanik Eestis
- Kahjuks tõlgitakse teda teistesse keeltesse alles nüüd
- Nõukogude ajal oli keelatud kirjanik
- Seepärast on ta ka kodu-Eestis ikka veel vähe tuntud
- Filosoofilisem, huvitavam ja mitmekihilisem kui Umberto Eco

Ristikivi vaatab elust ülespoole

Raudkroon, Rooma keisri sümbol. Keiser Karl Suure omand. Keskel nael Kristuse ristilt.

